

PROTOKOL
O POSTUPANJU ŠKOLE U SITUACIJAMA NASILJA

Sarajevo, aprila 2011.

Udruženje pedagoga Kantona Sarajevo

Pripremili:

1. Elezović Mejrema, pedagog i psiholog u srednjoj školi, prof.
2. Husić Lamija, savjetnik u Ministarstvu obrazovanja i nauke
KS, prof.
3. Tuzović Azra, direktorica srednje škole, prof.
4. Džindo Elvira, sekretar škole, diplomirani pravnik
5. Salihović Esmir, pedagog u osnovnoj školi, prof.

Lektor: Radojka Hadžiselimović, prof.

Napomena: Protokol je urađen uz pomoć Federalnog ministarstva obrazovanja BiH u sklopu Projekta „Izrada Protokola o postupanju škole u situacijama nasilja i obuka za njegovu primjenu“ i uz saglasnost Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo broj: 11-04-38-7622/11

SADRŽAJ

	Strana
<u>I - OPĆE ODREDBE.....</u>	4
<u>II - DEFINIRANJE NASILJA.....</u>	6
<u>III - NIVOI NASILJA I ODGOJNO-DISCIPLINSKE INTERVENCIJE.....</u>	8
<u>IV - ULOGE I ODGOVORNOSTI ZAPOSLENIKA I UČENIKA U SITUACIJAMA NASILJA.....</u>	12
V - POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILNOG SUKOBA MEĐU UČENICIMA.....	15
VI - POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU ZLOSTAVLJANJA UČENIKA.....	17
VII - POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU SAZNAVANJA ILI SUMNJE NA NASILJE U OBITELJI.....	21
VIII - POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILJA PREMA UČENICIMA OD ODRASLE OSOBE U ŠKOLI (PROFESORA, RODITELJA, DRUGIH ZAPOSLENIKA ŠKOLE, NEPOZNATIH OSOBA.....	22
IX - POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILJA UČENIKA PREMA ZAPOSLENICIMA ŠKOLE.....	23
X - POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILNOG PONAŠANJA ODRASLE OSOBE NAD ODRASLOM OSOBOM U ŠKOLI.....	24
XI - EVIDENCIJA ŠKOLE O SITUACIJAMA NASILJA.....	25
<u>XII - ZAVRŠNE ODREDBE.....</u>	27

Na osnovu člana 34. stav 2. Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju ("Službeni glasnik BiH", 18/2003.); Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Kantona Sarajevo" broj: 10/04.; 21/06.; 26/08.); člana 48. Zakona o srednjem obrazovanju ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 23/10.; Državne strategije za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010. BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 64/07.); Strategije protiv maloljetničkog prijestupništva u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 14/08.); Rezolucije o sprečavanju maloljetničke delinkvencije i postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima ("Službene novine F BiH", broj 10/08.); Akcionog plana za implementaciju "Strategije protiv maloljetničkog prijestupništva za BiH" u Kantonu Sarajevo (broj 01-05-13931/08. od 24. 04. 2008. Sarajevo) i Pravila škole, Nastavničko vijeće _____ donosi:

PROTOKOL O POSTUPANJU ŠKOLE U SITUACIJAMA NASILJA

I - OPĆE ODREDBE

Član 1. (Predmet Protokola)

Protokolom o postupanju škole u situacijama nasilja (u daljem tekstu Protokol) se reguliraju prava, obaveze i odgovornosti kao i načini postupanja direktora škole, stručnih saradnika, nastavnika, razrednika, učenika, roditelja i ostalih zaposlenika škole u situacijama povećanog rizika i nasilja u školi, sa ciljem zaštite učenika i svih zaposlenika.

Član 2.
(Cilj Protokola)

Cilj Protokola je preveniranje mogućih situacija nasilja i adekvatno postupanje u konkretnim kriznim situacijama sa ciljem zaštite učenika, roditelja i svih zaposlenika u odgojno-obrazovnoj ustanovi.

Član 3.
(Nediskriminiranje spolova)

Terminološko korištenje muškog ili ženskog roda u ovom Protokolu podrazumijeva uključivanje oba roda.

Član 4.
(Obaveza informiranja o Protokolu)

O načinima i koracima postupanja svih učesnika u procesu odgoja i obrazovanja u situacijama nasilja, potrebno je upoznati učenike na časovima odjeljenjske zajednice, a roditelje obavijestiti o ovome na prvom roditeljskom sastanku svake školske godine (po potrebi i češće).

Protokol treba biti postavljen na vidnom i svima dostupnom mjestu u školi.

Član 5.
(Sadržaj Protokola)

Protokol sadrži:

1. definiciju nasilja,
2. nivoe nasilja i odgojno-disciplinske intervencije,
3. uloge i odgovornosti zaposlenika i učenika,
4. postupanje škole u slučaju vršnjačkog nasilnog sukoba,
5. postupanje škole u slučaju zlostavljanja učenika,

6. postupanje škole u slučaju saznanja ili sumnje o nasilju u obitelji,
7. postupanje škole u slučaju nasilja prema učenicima od odrasle osobe u školi (nastavnika, roditelja, drugih učenika, zaposlenika škole, nepoznatih osoba);
8. postupanje škole u slučaju nasilnog ponašanja odrasle osobe nad odraslom osobom u školi;
9. postupanje škole u slučaju nasilja prema zaposlenicima škole od učenika škole;
10. evidenciju škole o situacijama nasilja,
11. priloge; Evidentni list o sukobima i nasilju u školi i
Obrazac za opis događaja koji popunjava osoba koja je izazvala događaj.

II - DEFINIRANJE NASILJA

Član 6. (Definicija nasilja)

Nasilje, u smislu ovog Protokola, je svaki oblik jedanput učinjenog ili ponovljenog verbalnog ili neverbalnog ponašanja koje ima za posljedicu stvarno ili potencijalno ugrožavanje zdravlja, razvoja i dostojanstva ličnosti učenika ili zaposlenika škole.

Član 7. (Vrste nasilja)

Nasilje obuhvata različite vrste i oblike nasilnog ponašanja, zlostavljanja, zanemarivanja, zloupotrebe i iskorištavanja.

Vrste nasilja, u smislu ovog Protokola, su: fizičko, psihološko, socijalno, seksualno i nasilje zloupotrebom informacijskih tehnologija.

Član 8.

(Nasilni sukobi i zlostavljanje)

U kontekstu nasilja u školi, kao opće kategorije, potrebno je razlikovati nasilne sukobe među učenicima i zlostavljanje učenika od učenika ili drugih osoba. U daljem tekstu ćemo navesti osobine jednih i drugih.

Nasilne sukobe među učenicima karakteriše:

- rješavanje sukoba na agresivan način,
- nedostatak kontrole emocija u kriznom trenutku,
- svjesnost o objektivnom razlogu sukoba,
- spremnost na izvinjenje i pronalaženje rješenja,
- sloboda pregovaranja i pomirenja.

Zlostavljanje najčešće ostavlja teže posljedice zbog težine definirajućih faktora kao što su:

- namjera da se povrijedi druga osoba,
- nasilje se ponavlja nad istom osobom i jakog je intenziteta,
- postojanje nesrazmjera moći s obzirom na dob, snagu ili brojnost,
- žrtva je ranjiva i nemoćna,
- nedostatak podrške i pomoći žrtvi, što onemogućava prekid zlostavljanja,
- pomirenje se ne praktikuje zbog nepostojanja strana u sukobu i zbog zaštite žrtve.

III - NIVOI NASILJA I ODGOJNO-DISCIPLINSKE INTERVENCIJE

Član 9.

(Cilj razvrstavanja nasilja na nivoe)

Razvrstavanje nasilja na nivoe ima za cilj osiguranje ujednačenog postupanja (interveniranja) u situacijama nasilja kada su akteri učenici (učenik - učenik, učenik - zaposleni).

Isti oblici nasilja mogu se pojaviti na više nivoa, ali se razlikuju u intenzitetu, stepenu rizika, učestalosti, posljedicama i učesnicima.

Član 10.

(Oblici nasilja prvog nivoa i odgojni rad)

Oblici nasilja prvog nivoa;

- oblici fizičkog nasilja su: guranje, štipanje, grebanje, gađanje, čupanje, ujedanje, saplitanje, šutiranje, prljanje, uništavanje stvari,
- oblici psihičkog nasilja su: omalovažavanje, ogovaranje, vrijeđanje, ruganje, nazivanje pogrđnim imenima, psovanje, etiketiranje, imitiranje,
- oblici socijalnog nasilja su: dobacivanje, podsmijavanje, isključivanje iz grupe ili zajedničkih aktivnosti, favoriziranje na osnovu različitosti, širenje glasina,
- oblici seksualnog nasilja su: neumjesno dobacivanje sa seksualnom porukom, psovanje, lascivni komentari, širenje priča, etiketiranje, seksualno nedvosmislena gestikulacija,
- oblici nasilja zloupotrebom informacijskih tehnologija i drugih komunikacijskih programa su: uznemiravajuće pozivanje, slanje uznemiravajućih SMS, MMS poruka i nedolično komuniciranje putem društvenih mreža.

Na prvom nivou, razrednik samostalno preduzima aktivnosti u suradnji sa roditeljima, u smislu pojačanog odgojnog rada sa učenicom, grupom učenika i (/ili) odjeljenjskom zajednicom. Izuzetno, ako se nasilno ponašanje ponavlja, ako odgojni rad ne daje rezultate, ako su posljedice teže, ako je u pitanju nasilje od grupe prema pojedincu ili ako isti učenik trpi ponovljeno nasilje, ustanova interveniše aktivnostima predviđenim na drugom, odnosno trećem nivou.

Član 11.

(Oblici nasilja drugog nivoa i odgojni rad)

Oblici nasilja drugog nivoa:

- oblici fizičkog nasilja su: šamaranje, udaranje, gaženje, cijepanje odjeće, zatvaranje, pljuvanje, otimanje i uništavanje imovine, izmicanje stolice, čupanje za uši i kosu,
- oblici psihičkog nasilja su: ucjenjivanje, prijetnje, nepravedno kažnjavanje, zabrana komuniciranja, isključivanje, manipuliranje emocijama,
- oblici socijalnog nasilja su: spletkarenje, uskraćivanje pažnje od grupe (ignoriranje), neuključivanje, neprihvatanje, manipuliranje ponašanjem, iskorišćavanje,
- oblici seksualnog nasilja su: seksualno dodirivanje, pokazivanje pornografskog materijala, pokazivanje intimnih dijelova tijela, svlačenje,
- oblici nasilja zloupotrebom informacijskih tehnologija su: neprimjereno oglašavanje, snimanje i slanje video zapisa, zloupotreba blogova, foruma i četovanja, snimanje pojedinaca kamerom protiv njihove volje, snimanje (kamerom) nasilnih scena, distribuiranje snimaka i slika.

Na drugom nivou, aktivnosti preduzima razrednik, u suradnji sa pedagogom i direktorom, uz obavezno učešće roditelja, u smislu pojačanog odgojnog rada. Ukoliko pojačani odgojni rad nije djelotvoran, pokreće se odgojno-disciplinski postupak i izriče mjera, u skladu sa zakonom.

Član 12.

(Oblici nasilja trećeg nivoa i odgojni rad)

Oblici nasilja trećeg nivoa:

- oblici fizičkog nasilja su: tuča, davljenje, bacanje, prouzrokovanje opekotina i drugih povreda, uskraćivanje hrane i sna, izlaganje niskim temperaturama, napad oružjem,
- oblici psihičkog nasilja su: zastrašivanje, ucjenjivanje uz ozbiljnu prijetnju, iznuđivanje novca ili stvari, ograničavanje kretanja, navođenje na korišćenje narkotičkih sredstava i psihoaktivnih supstanci, uključivanje u destruktivne grupe i organizacije,
- oblici socijalnog nasilja su: prijetnje, izolacija, maltretiranje pojedinca ili grupe od druge grupe, organiziranje zatvorenih grupa (klanova) koje ima za posljedicu povređivanje drugih,
- oblici seksualnog nasilja su: zavođenje od punoljetnih osoba; podvođenje; zloupotreba položaja; navođenje, iznuđivanje i prinuda na seksualni čin; silovanje; incest,
- oblici nasilja zloupotrebom informacijskih tehnologija su: snimanje nasilnih scena, distribuiranje snimaka i slika sa nedozvoljenim sadržajem, dječija pornografija.

Na trećem nivou, aktivnosti preduzima direktor sa stručnim timom (pedagog, psiholog, socijalni radnik), uz obavezno angažovanje roditelja i nadležnih organa, organizacija i službi (centar za socijalni rad, zdravstvena služba, policija i druge

organizacije i službe). Na ovom nivou je obavezan odgojni rad koji je po intenzitetu primjeren potrebama učenika, kao i pokretanje odgojno-disciplinskog postupka i izricanje mjera u skladu sa zakonom. Ako je za rad sa učenikom angažovana i druga ustanova ili služba, škola ostvaruje saradnju s njom i međusobno usklađuju aktivnosti.

IV - ULOGE I ODGOVORNOSTI ZAPOSLENIKA I UČENIKA U SITUACIJAMA NASILJA

Član 13.

(Dužnost svih zaposlenika škole)

U slučaju nasilja i zlostavljanja među učenicima u školi, svi zaposlenici škole su dužni:

1. odmah prekinuti nasilno ponašanje i odvojiti učenike, na način da stanu između učesnika u sukobu, spriječe međusobni kontakt očima. Od ostalih učenika zatražiti da se raziđu, pri tome koristeći miran, ali odlučan ton,
2. pružiti pomoć povrijeđenom učeniku,
3. obavijestiti razrednika o događaju, potom obavijestiti i stručnog suradnika škole ili direktora.

Član 14.

(Dužnosti direktora, nastavnika, razrednika, stručnog tima, učenika i ostalih zaposlenika)

Posebne dužnosti u sprečavanju i rješavanju situacija s nasiljem proizlaze iz prava i obaveza koja određuje opis poslova određenog radnog mjesta, tako da su:

Direktor, pomoćnik direktora i sekretar škole zaduženi za:

- upoznavanje sa odredbama Pravila škole i Protokola,
- usklađivanje postojećih akata škole,
- obavezno učešće u proceduri kada je u pitanju nasilje nad učenicima od zaposlenih u školi i osoba van škole,
- (direktor ili lice koje ovlasti direktor) obavještanje nadležnih službi (centri za socijalni rad, policija, Ministarstvo obrazovanja i nauke KS),
- praćenje i vrednovanje poduzetih mjera u zaštiti učenika.

Dežurni nastavnik je zadužen za:

- vlastito upoznavanje sa odredbama Pravila škole i Protokola,
- dežurstvo u skladu s rasporedom,
- uočavanje slučajeve nasilnog ponašanja i trenutno djelovanje,
- obavještanje razrednika,
- evidentiranje slučaja u knjizi dežurstva,
- suradnju sa stručnom službom škole (po potrebi).

Razrednik je zadužen za:

- vlastito upoznavanje i upoznavanje učenika sa odredbama Pravila škole i ovog Protokola,
- uočavanje slučajeva nasilnog ponašanja i trenutnu intervenciju,
- razgovor sa učesnicima i prikupljanje informacija o nasilnom događaju,
- informiranje roditelja i razgovor s njima,
- praćenje efekata poduzetih mjera,
- evidentiranje slučaja i vođenje dokumentacije o tome,
- komuniciranje sa relevantnim ustanovama, po potrebi, uz saglasnost rukovodioca,

- suradnju sa stručnom službom.

Predmetni nastavnici su zaduženi za:

- vlastito upoznavanje sa odredbama Pravila škole i Protokola,
- uočavanje slučajeva nasilnog ponašanja i trenutne intervencije,
- informiranje razrednika.

Stručni tim (pedagog, a po mogućnosti i psiholog, socijalni radnik, defektolog) je zadužen za:

- učešće u obuci za zaštitu učenika od nasilja i mirnog rješavanja sukoba (učenika, zaposlenika, roditelja),
- organiziranje upoznavanja učenika, roditelja i lokalne zajednice sa Pravilima škole i Protokolom sa ciljem zaštite učenika od nasilja i zlostavljanja,
- izradu, koordinaciju i realizaciju programa prevencije nasilja u školi,
- pružanje pomoći i podrške učenicima, roditeljima i profesorima, učesnicima i svjedocima nasilja,
- obavljanje konsultacija, predlaganje zaštitnih mjera i praćenje efekata uvedenih mjera,
- suradnju sa drugim ustanovama i medijima, po potrebi i uz saglasnost rukovodioca ustanove evidentiranje pojave nasilja,
- provođenje istraživanja i pisanje izvještaja na ovu temu (po planu i potrebi).

Učenici trebaju:

- biti upoznati sa odredbama Pravila škole i Protokola,
- uočavati slučajeve nasilnog ponašanja,

- slučajeve nasilnog ponašanja prijaviti razredniku, dežurnom nastavniku ili pedagogu,
- učestvovati u mjerama prevencije i zaštite.

Pomoćno i tehničko osoblje je dužno:

- dežurati po rasporedu,
- uočavati nasilje i u kriznim situacijama odmah intervenirati,
- informirati dežurnog profesora.

V - POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILNOG SUKOBIA MEĐU UČENICIMA

Član 15.

(Redosljed postupanja u slučaju nasilnog sukoba među učenicima)

U slučaju nasilnog sukoba među učenicima, nastavnici, razrednici, stručni suradnici škole i direktor su dužni:

1. odmah poduzeti sve mjere da se zaustavi i prekine aktualno nasilje među učenicima. U slučaju potrebe zatražiti pomoć drugih zaposlenika škole. Po potrebi direktor škole ili druga ovlaštena osoba mogu pozvati i predstavnike policije,
2. ukoliko je učenik povrijeđen u mjeri koja zahtijeva liječničku intervenciju, pregled, ili se prema okolnostima slučaja može razumno pretpostaviti ili posumnjati da su takva intervencija ili pregled potrebni, odmah pozvati službu hitne liječničke pomoći ili na najbrži mogući način, koji ne šteti učenikovu zdravlju, otpratiti ili osigurati pratnju učeniku, te sačekati liječnikovu preporuku o daljnjem postupanju i dolazak učenikovih roditelja ili zakonskih zastupnika,

3. nakon prekida nasilja razrednici su dužni odmah obaviti razgovor sa učenicima, učesnicima u sukobu, a u slučaju da je postojala liječnička intervencija, uz dogovor s liječnikom, čim to bude moguće. Ovi razgovori s učenicima se uvijek obavljaju u prisustvu nekog od stručnih saradnika škole, a na način da se postupa posebno pažljivo, poštujući učenikovo dostojanstvo,
4. nakon prekida nasilja među učenicima, razrednik je dužan obavijestiti roditelje učenika ili zakonske zastupnike, te ih upoznati sa činjenicama i okolnostima u čiju su tačnost potpuno sigurni (govoriti o konkretnom ponašanju tokom događanja) i izvijestiti ih o aktivnostima koje će se poduzeti. Roditelji se pozivaju telefonom ili pismenim putem,
5. obaviti razgovor s drugim učenicima/svjedocima ili odraslim osobama koje imaju spoznaju o učinjenom nasilju te utvrditi sve okolnosti vezane uz oblik, intenzitet, težinu i vremensko trajanje nasilja, ako se nasilje dešava unutar razrednog odjeljenja razrednik je, uz prisustvo pedagoga, zadužen za razgovore sa učesnicima u sukobu i svjedocima, ako u nasilju učestvuju učenici više odjeljenja, razrednici razgovaraju sa učenicima iz svog odjeljenja, a razgovore sa svjedocima obavlja pedagog.
6. tražiti od učesnika u sukobu da popune odgovarajući obrazac o događanju,
7. tražiti od svjedoka da popune odgovarajući obrazac o događanju,
8. što hitnije obaviti savjetodavi razgovor s učenikom/učenicima koji su započeli nasilje, ukazati im na štetnost i neprihvatljivost takvog ponašanja, te ih savjetovati i poticati na promjenu ponašanja,

9. tokom razgovora posebno obratiti pažnju iznosi li učenik neke okolnosti koje bi ukazivale da je i sam žrtva zanemarivanja ili zlostavljanja u svojoj obitelji ili izvan nje, (U tom slučaju će se odmah obavijestiti centar za socijalni rad, a po potrebi ili sumnji na počinjenje kažnjive radnje obavijestiti policiju.),
10. o poduzetim aktivnostima, razgovorima, izjavama, te svojim opažanjima sačiniti službene bilješke, te o događaju izvijestiti Nastavničko vijeće škole,
11. ako učenik ponavlja učešće u vršnjačkom nasilju treba biti uključen u program savjetodavnog rada i pedagoške i/ili defektološke pomoći u školi ili izvan škole u dogovoru sa roditeljima/starateljima.

Član 16.

(Proces pomirenja)

Učesnicima u sukobu se može ponuditi pomirenje, za koje mora postojati saglasnost svih strana u sukobu. Proces pomirenja vodi stručni saradnik, ili u izuzetnim slučajevima, nastanik obučen za ovu vrstu odgojnog djelovanja.

Član 17.

(Odgojno-didisciplinski postupak)

U skladu sa članom 9 ovog Protokola može se pokrenuti odgojno - disciplinski postupak i učesniku ili učesnicima u nasilju izreći odgojno-disciplinske mjere.

VI - POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU ZLOSTAVLJANJA UČENIKA

Član 18.

(Redosljed postupanja u slučaju zlostavljanja učenika)

U slučaju prijave zlostavljanja učenika ili dojave o zlostavljanju među učenicima, razrednik, stručni saradnici škole i direktor dužni su:

1. odmah poduzeti sve mjere da se zaustavi i prekine zlostavljanje učenika, a po potrebi i u skladu sa procjenom težine nasilja obavijestiti nadležne školske službe i policiju,
2. ukoliko je učenik povrijeđen, ili se prema okolnostima slučaja može razumno pretpostaviti ili posumnjati da su liječnička intervencija ili pregled potrebni, odmah pozvati službu hitne liječničke pomoći ili na najbrži mogući način, koji ne šteti zdravlju učenika, otpratiti ili osigurati pratnju učenika te sačekati liječnikovu preporuku o daljnjem postupanju i dolazak učenikovih roditelja ili zakonskih zastupnika,
3. odmah po prijavljenom zlostavljanju o tome obavijestiti roditelje učenika ili zakonske zastupnike te ih upoznati sa svim činjenicama i okolnostima koje su do tada poznate i izvijestiti ih o aktivnostima koje će se poduzeti,
4. po prijavi, odnosno dojavi zlostavljanja odmah obaviti razgovor s učenikom - žrtvom zlostavljanja, a u slučaju da je postojala liječnička intervencija, uz dogovor s liječnikom, čim to bude moguće, a ovi razgovori se obavljaju uvijek u prisustvu nekog od stručnih saradnika

- škole, a na način da se postupa posebno brižljivo, poštujući učenikovo dostojanstvo i pružajući mu podršku,
5. roditeljima ili zakonskim zastupnicima učenika koji je žrtva zlostavljanja dati obavijesti o mogućim oblicima savjetodavne i stručne pomoći u odgojno-obrazovnoj ustanovi i izvan nje, a sa ciljem podrške i osnaživanja učenika,
 6. obaviti razgovor s drugim učenicima ili odraslim osobama koje imaju spoznaju o učinjenom zlostavljanju te utvrditi sve okolnosti vezane uz oblik, intenzitet, težinu i vremensko trajanje istog,
 7. ukoliko se radi o posebno teškom obliku, intenzitetu ili dužem vremenskom trajanju zlostavljanja, koje može izazvati traumu i kod učenika koji su bili svjedoci nasilja, savjetovati se s nadležnom stručnom osobom ili službom radi pomoći učenicima, svjedocima nasilja,
 8. obaviti razgovor s učenikom koji je činio zlostavljanje, ukazati mu na neprihvatljivost i štetnost takvog ponašanja te ga savjetovati i poticati na promjenu takvog ponašanja,
 9. tokom razgovora posebno obratiti pažnju iznosi li učenik koji je činio zlostavljanje neke okolnosti koje bi ukazivale da je i sam žrtva zanemarivanja ili zlostavljanja u svojoj obitelji ili izvan nje. U tom slučaju će se odmah obavijestiti centar za socijalni rad, a po potrebi ili sumnji na počinjenje kažnjive radnje obavijestiti policiju,
 10. pozvati roditelje ili zakonske zastupnike učenika koji je počinio nasilje, upoznati ih s događajem, kao i s neprihvatljivošću i štetnošću takvog ponašanja, savjetovati ih sa ciljem promjene takvog ponašanja učenika, te ih pozvati na uključivanje u savjetovanje ili stručnu pomoć unutar škole ili izvan nje (centri za socijalni rad, poliklinike za zaštitu djece, porodična savjetovališta i slično) i

izvijestiti ih o obavezi škole da slučaj prijavi nadležnom centru za socijalni rad, Ministarstvu za obrazovanje i nauku i policiji,

11. o poduzetim aktivnostima, razgovorima, izjavama te svojim opažanjima sačiniti službene bilješke, kao i voditi odgovarajuće evidencije zaštićenih podataka koje će se dostaviti na zahtjev drugim nadležnim tijelima, te o događaju izvijestiti Nastavničko vijeće škole.

Član 19.

(Nesuočavanje žrtve i zlostavljača)

U toku postupanja u situacijama zlostavljanja ne preporučuje se zajednički razgovor sa žrtvom i zlostavljačem. Oni nisu u sukobu koji treba riješiti.

Član 20.

(Disciplinske mjere)

U slučajevima zlostavljanja pokreće se odgojno - disciplinski postupak u skladu sa članom 9. ovog Protokola i zlostavljaču ili zlostavljačima se izriču odgojno-disciplinske mjere.

Član 21.

(Prijava zlostavljanja nadležnim institucijama)

Škola je dužna da ozbiljnije oblike zlostavljanja učenika prijavi policiji, nadležnom centru za socijalni rad i Ministarstvu obrazovanja i nauke.

VII - POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU SAZNANJA ILI SUMNJE NA NASILJE U OBITELJI

Član 22.

(Obaveza prijave zlostavljanja u obitelji)

U slučaju da neki Zaposlenik škole dobije informaciju ili ima sumnju, da je učenik unutar obitelji izložen nasilju, svjedoči nasilnom ponašanju nekog člana obitelji ili je zanemaren, dužan je odmah o tome obavijestiti razrednika, direktora ili stručne saradnike škole.

Član 23.

(Redosljed postupanja u slučaju saznanja ili sumnje na nasilje u obitelji)

U slučaju nasilja u obitelji direktor i stručni suradnici su dužni:

1. obaviti razgovor s učenicom, ako je dostupan i tokom razgovora upoznati učenika s daljnjim postupanjem,
2. pozvati učenikove roditelje odmah na razgovor i upoznati ih o saznanjima i informacijama koje zaposlenici škole posjeduju; ako je dijete zlostavljao jedan roditelj, upoznati s time drugog roditelja,
3. upozoriti roditelje na neprihvatljivost i štetnost takvog ponašanja i informirati ih o obavezi škole da slučaj prijavi nadležnom centru za socijalni rad, policiji, Ministarstvu obrazovanja i nauke, te Ured ombudsmena za ljudska prava,

4. ako su roditelji spremni za suradnju, uključiti ih u savjetovanje unutar škole ili im preporučiti odgovarajuće ustanove,
5. ako je učenik zlostavljan od oba roditelja ili postoji sumnja na takvo zlostavljanje, odmah obavijestiti o tome centar za socijalni rad i postupati dalje u dogovoru sa centrom za socijalni rad,
6. ako roditelji odbijaju saradnju, o tome informirati centar za socijalni rad,
7. ako je učeniku potrebna pomoć ili pregled liječnika, roditelj ide s učenikom liječniku (ako je dostupan i ako ne postoji sumnja daje on zlostavljač) i(/ili) predstavnik centra za socijalni rad, izuzetno, ako je zdravstvena intervencija hitna, učenika liječniku vodi razrednik ili stručni saradnik,
8. tokom razgovora s učenikom stručni suradnik mora voditi službenu zabilješku koju uz direktora potpisuje i stručni suradnik koji je obavio razgovor i razrednik ili druga povjerljiva osoba,
9. škola je dužna sarađivati s nadležnim centrom za socijalni rad i djelovati usklađeno u cilju dobrobiti učenika.

VIII - POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILJA PREMA UČENICIMA OD STRANE ODRASLE OSOBE U ŠKOLI (PROFESORA, RODITELJA, DRUGIH ZAPOSLENIKA ŠKOLE, NEPOZNATIH OSOBA)

Član 24.

(Obaveze zaposlenika škole u slučaju nasilja prema učenicima od odrasle osobe u školi)

U slučaju da učenik doživljava nasilje od odrasle osobe u školi (zaposlenika škole, svog roditelja, roditelja drugog učenika, nepoznate osobe) zaposlenik škole je obvezan:

- odmah pokušati prekinuti nasilno postupanje prema učeniku,
- ako u tome ne uspije, odmah pozvati direktora, stručnog suradnika škole ili drugog zaposlenika škole, kako bi pokušali prekinuti nasilno postupanje prema učeniku,
- u što kraćem roku direktor obavještava policiju o događaju.

–

Član 25.

(Redosljed postupanja u slučaju saznanja ili sumnje na nasilje od odrasle osobe u školi)

U slučaju da postoji sumnja ili je učenik doživio nasilje od odrasle osobe u školi redosljed postupanja je slijedeći:

- stručni saradnik je dužan obaviti razgovor s učenikom odmah po saznanju o događaju sa ciljem informiranja o činjenicama, normaliziranja osjećaja učenika i sprečavanja dugoročnih posljedica traume, te tokom razgovora voditi službenu zabilježku koju uz direktora potpisuje i stručni suradnik koji je obavio razgovor i razrednik ili druga povjerljiva osoba,
- kada stručni saradnik obavi razgovor s učenikom, direktor, stručni saradnik, razrednik ili član Nastavničkog vijeća trebaju o događaju odmah obavijestiti roditelje djeteta (ili drugog roditelja ako se jedan od roditelja nasilno ponašao u školi prema vlastitom djetetu) i pozvati ih da učenika odvedu kući, te ih informirati o eventualnoj potrebi uključivanja djeteta i roditelja u savjetovanje i stručnu pomoć u školi ili van škole,
- u slučaju da je učenik ozlijeđen ili postoji sumnja da bi mogao biti ozlijeđen, treba ga odvesti na liječnički pregled, pri čemu s njim u pratnji ide roditelj (ako je dostupan) ili predstavnik škole ili centra za socijalni rad,

- direktor škole je dužan upozoriti osobu koja se ponašala nasilno na neprihvatljivost i štetnost takvog ponašanja, informirati je o obavezi škole da slučaj prijavi policiji;
- direktor o događaju obavještava policiju.

IX - POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILJA UČENIKA PREMA ZAPOSLENICIMA ŠKOLE

Član 26.

(Redoslijed postupanja u slučaju nasilja nad zaposlenikom od učenika)

U slučaju da je zaposlenik škole doživio nasilje ili prijetnju nasiljem od učenika škole, zaposlenik o tome treba obavijestiti direktora ili stručne suradnike škole, koji će:

- razgovarati s učenikom u prisustvu razrednika i voditi službenu zabilješku o razgovoru,
- odmah obavijestiti roditelje učenika, te ih upozoriti na neprihvatljivost takvog ponašanja,
- prema učeniku poduzeti odgovarajuće odgojno-disciplinske mjere koje će donijeti Nastavničko vijeće u skladu s Pravilima škole,
- uključiti učenika u stručni tretman u školi ili u dogovoru s roditeljima u ustanovi van škole;
- po potrebi obavijestiti policiju,
- ako je riječ o prijetnjama nasiljem ili o nasilju u školi, zbog čega je škola uključila i policiju, o takvim situacijama je potrebno pismenom bilješkom obavijestiti Ministarstvo obrazovanja i nauke.

Član 26.

(Pomoć svjedocima nasilja)

U slučaju da bilo kojem nasilnom sukobu u prostoru škole svjedoče drugi učenici, a nasilno ponašanje je neuobičajeno rijetko i intenzivno te može rezultirati traumatiziranjem svjedoka, direktor ili stručni suradnik su dužni osigurati stručnu pomoć učenicima koji su posmatrali događanje nasilja. Dužni su savjetovati se s nadležnom i stručnom osobom koja ima iskustva u radu s traumatiziranim osobama o potrebi i načinu pružanja stručne pomoći svjedocima nasilja.

X - POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILNOG PONAŠANJA ODRASLE OSOBE NAD ODRASLOM OSOBOM U ŠKOLI

Član 27.

(Nasilje odrasle osobe nad odraslom osobom u školi)

U slučaju nasilnog ponašanja odrasle osobe (roditelja učenika, nepoznate osobe, zaposlenika škole) prema drugoj odrasloj osobi u školi (roditelju učenika ili zaposleniku škole) te u slučaju da postoje informacije da odrasla osoba u prostor škole unosi oružje ili druge predmete koji mogu ugroziti sigurnost osoba i imovine u školi, zaposlenik škole koji ima tu informaciju ili je prisutan mora:

- odmah pokušati prekinuti nasilno ponašanje,
- ako odrasla osoba u prostor škole unosi oružje ili druge predmete koji mogu ugroziti sigurnost osoba i imovine u školi, upozoriti je na neprihvatljivost i štetnost takvog ponašanja i zatražiti od nje da odmah napusti prostor škole,

- ako u tome ne uspije, odmah pozvati direktora škole, stručnog suradnika ili drugog zaposlenika škole kako bi oni pokušali prekinuti nasilno ponašanje, a
- direktor o događaju obavještava policiju.

XI - EVIDENCIJA ŠKOLE O SITUACIJAMA NASILJA

Član 28.

(Evidencija i izvještavanje)

Škola vodi evidenciju i piše izvještaje o situacijama nasilja.

Član 29.

(Evidentni list)

Škola vodi poseban Evidentni list o sukobima i nasilju u školi.

Obrazac popunjava član Nastavničkog vijeća koji je bio prisutan ili obaviješten o nasilju neposredno nakon događanja.

Evidentni list je sastavni dio izvještaja škole o događaju.

Član 30.

(Obrazac za opis događaja)

Svaka osoba (učenik, profesor, ili drugi zaposlenik škole) koja je učestvovala u činu nasilja popunjava neposredno nakon događaja Obrazac za opis događaja i predaje ga razredniku, direktoru ili stručnom saradniku (u skladu sa nivoom nasilnog ponašanja). Obrazac je dio izvještaja škole o događaju.

XII - ZAVRŠNE ODREDBE

Član 31. (Zaštita dokumentacije)

Izveštaj o događaju sa Evidentnim listom o sukobima i nasilju u školi i Obrascima za opis događaja, se čuvaju u stručnoj službi škole.

Podaci u obrascima i izvještaju moraju biti zaštićeni od zloupotreba bilo koje vrste.

Član 32. (Edukacija)

Škola je obavezna tokom školske godine organizirati radionice za učenike i predavanja/radionice za roditelje na temu prevencije nasilnog ponašanja i mjera sprečavanja nasilja u školi i van škole.

Ovaj Protokol je usvojen na sjednici Nastavničkog vijeća
JU _____,
dana, _____ i stupa na snagu osam dana
od dana objavljivanja na oglasnoj ploči Škole.

PRILOZI

EVIDENTNI LIST O SUKOBIMA I NASILJU U ŠKOLI (popunjava osoba koja prijavljuje događaj)

Datum: _____ Vrijeme: _____

Mjesto: _____

Učesnici u događaju:

Poduzete mjere:

Osoba koja prijavljuje događaj: _____

OBRAZAC ZA OPIS DOGAĐAJA
(popunjavaju učesnici u događaju)

Datum: _____ Vrijeme: _____

Mjesto: _____

Učesnici u događaju:

Opis događaja:

Šta mislim o uzrocima događaja:

Šta sam mogao/la učiniti drugačije:

Šta ću uraditi da popravim učinjeno:

Potpis učesnika u događaju: _____

Potpis stručne osobe: _____

LITERATURA:

1. Akcioni plan za implementaciju "Strategije protiv maloljetničkog prijestupništva za BiH" u Kantonu Sarajevo, broj: 01-05-13931/08 od 24.04.2008. Sarajevo
2. Državna strategija za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010 BiH, „Službeni glasnik BiH”, broj 64/07.
3. Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju, "Službeni glasnik BiH", 18/2003.
4. Pravila škole, JU Gimnazija Obala, Sarajevo
5. Pravilnik o kućnom redu, OŠ „Tituša Brezovačkog“, Zagreb, 2008.
6. Priručnik za izradu pravnih propisa, Savjetodavni odbor za reformu zakonodavstva, Sarajevo, 2006.
7. Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Zagreb, 2004.
8. Protokol o postupanju u slučajevima vršnjačkog nasilja među djecom i mladima u obrazovnom sistemu, Ministarstvo prosvjete i kulture RS, Banja Luka 2008.

9. Protokol postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje, Službeni glasnik Republike Srbije, broj 30/2010, Beograd
10. Rezolucija o spriječavanju maloljetničke delinkvencije i postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, Službene novine F BiH broj:10/08.
11. Strategija protiv maloljetničkog prijestupništva u Bosni i Hercegovini, «Službeni glasnik BiH», broj 14/08.
12. Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju, Službene novine Kantona Sarajevo broj:10/04; 21/06; 26/08.
13. Zakon o srednjem obrazovanju, Službene novine Kantona Sarajevo broj:23/10.